

Felszólalás száma: 2021/002/PPS/LEPG

Ami történik, az elképzelhetetlen! A "sárga mellényesekről"

GÉRARD RAULET

Tartomány: Tudományfilozófia és tudományfilozófia IUC kurzus/konferencia:

Viselkedéstudomány, társadalom és vallás; filozófia és tudományfilozófia:

Társadalomfilozófia: A demokratikus kapitalizmus többszörös válsága, 2018

Az alábbi angol nyelvű szöveg nem publikus. A hosszabb eredeti változat németül jelent meg: "Demokratischer Umbruch - Zur Krise de Repräsentation in Frankreich".

Sozialwissenschaftliche Literatur-Rundschau, 1/2020, p. 90-101, ISSN: 0175-6559

A közzététel időpontja: február 8. 2021

DOI: <https://doi.org/10.53099/ntkd4303>

ISSN: 2787-5717

Inter-University Centre for Advanced Studies (IUC)

E-mail: iuc@iuc.hr / web site: <https://www.iuc.hr/>

Don Frana Bulića 4, 20000 Dubrovnik,

Horvátország Tel: (000385)20 413 626

IUC munkadokumentum-sorozat

Az IUC Working Papers célja, hogy érdeklődést keltsen az IUC-tevékenységeken bemutatott ötletek és kutatási eredmények iránt, és vitát generáljon azokról. Az IUC Working Papers az IUC tanfolyamainak, konferenciáinak és kutatási találkozóinak eredményeit megosztó platform. A dokumentumok az IUC-tevékenységek során tárgyalt tudományágak és témák teljes skálája mentén változhatnak. Kizárólag az IUC-tevékenységek résztvevői jogosultak az IUC-tevékenységek során bemutatott tanulmányok - vagy azok későbbi változatai - benyújtására és közzétételére.

Szerző

Gérard Raulet, a német történelem és gondolkodás emeritus professzora a Paris-Sorbonne-i Egyetemen és a Freiburg i. Br-i Albert-Ludwigs-Universität vendégprofesszora, a Maison des sciences de l'homme alapítvány kutatási programigazgatója (Groupe de recherche sur la culture de Weimar). A dubrovniki IUC "Társadalomfilozófia" nemzetközi kurzusának társigazgatója.

Szerzői adatok:

Gérard Raulet, University Paris-Sorbonne, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg i.Br.,
Fondation Maison des sciences de l'homme, 54, boulevard Raspail - 75006 Paris;
gerard.raulet@sorbonne-universite.fr; gerard.raulet@mail.uni-freiburg.de.

Ami történik, az elképzелhetetlen! A "sárgamellényesekről"

Gérard Raulet

Université Paris-Sorbonne

Absztrakt

A francia "sárgamellényes" mozgalom minden, csak nem epizódszerű tiltakozó megmozdulás. Megkérdőjelezi a politikai képviselet liberális és republikánus felfogását egyaránt. Ennek a radikalizmusnak az az oka, hogy megingatja a neokapitalista rend alapjait, amely számára a rövid távú pénzügyi eladások fontosabbá váltak, mint magának a rendszernek a hosszú távú fenntartása. A 2008-as pénzügyi válságból a neoliberalizmus csak látszólag tanulta meg, hogy mindennek ellenére az a modell, amelyre épül, kitart. Ez mély legitimációs válságot okoz, amely a politikai kultúra olyan törését mutatja, amelyet semmilyen konszenzusos vagy akár elismerő politika nem tud orvosolni. Ez az esszé azokat az elméleti megközelítéseket vizsgálja, amelyek figyelembe vehetik ezt a jelenséget.

Kulcsszavak: politikai képviselet, legitimitás, konszenzus, elismerés.

1. Ami történik, az elképzelhetetlen

Ez a felkiáltás elsősorban olyasmit jelent, ami eleve elképzelhetetlen. Kant azt mondta volna, hogy a képzelet képessége nem képes kapcsolatot teremteni az intuíció és egy fogalom között. Az elképzelhetetlen ugyanis a politikai és a társadalmi olyan zónáját alkotja, amely semmilyen politikai fogalommal nem ragadható meg. Pedig ez nem más, mint a társadalom és az állam, illetve a "rendszer" (vagyis az irányító racionalitás, a kialakult államforma alkotmányos elveivel) és az életvilág közötti kapcsolat csomópontja.

Milyen értelemben és hogyan ábrázolható? Bármilyen formában szokás megjeleníteni (újságokban, televíziós riportokban stb.). De a modern parlamentáris értelemben (a népképviselő értelmében) is ábrázolni kell, egy képviselői szervhez kell kötődnie: a parlamenthez, amelyből a szuverenitás mint a nép akaratából emelkedik ki - hogy ha egyszer már megalapozott, tiszta szuverenitásként, mintegy transzcendensként és empirikus civakodásoktól függetlenül érvényesülhessen.

Az így kialakuló szürke zóna nemcsak a demokrácia, hanem mindenekelőtt a köztársaság számára is kihívást jelent, amely egy magasabb elvet képvisel, és elutasítja a közvetlen demokráciával való összetévesztést. Engem tehát éppen ez a kérdés érdekel: hogyan lehet kezelni a szürke zónát? Hogyan lehet úrrá lenni rajta nemcsak pragmatikai szempontból (ez lenne a kérdés: hogyan sikerül az államnak az egyéni akaratok sokaságával szemben egy egységes akaratot - a szuverenitást vagy a szuverenitás eszméjét - érvényesíteni?), hanem elméleti szempontból is: milyen eszközök és elméletek léteznek, amelyek hidat építenek a transzcendentális szuverenitás magaslatai és a vágyak, lázadások, tiltakozások mélységei között? Itt a képviselő már nem a pártok vagy a szakszervezetek megszokott csatornáin keresztül zajlik. Olyan mozgalmakkal kell foglalkoznunk, amelyek abból az érzésből fakadnak, hogy olyan embereket képviselnek (bizonyos értelemben, hogy körvonalazódjon), akiket nem képviselnek. A politikai és újságírói establishment krokodilkönnyekkel panaszkodik, hogy a mozgalom nem tudja magát strukturálni, hogy nincsenek hivatalos szószólói stb. A francia internet egyik legbefolyásosabb véleményformálója, Laurent Joffrin újságíró talibé találta a dolgot, amikor 2018. december 10-i napi blogjában megjegyezte, hogy a követelések bejelentése lényegében az eseményeket valós időben nyomon követő televíziós csatornák egyéni interjúin keresztül történik. A közösségi hálózatok és a hírmédia révén egyre inkább érvényesülni látszik a valós idejű demokrácia, a közvetlen demokrácia XXL.

Ha azonban jobban megnézzük, világossá válik, hogy (néhány nagyon naiv "összeesküvőtől" eltekintve, akik katonai diktatúráról álmodoznak) senki sem gondolkodik komolyan a hatalom átvételén. De ez nem nyugtathatja meg a politikusokat, mert ugyanakkor a kormány politikai gesztusaival szembeni elégedetlenség olyan nagy, hogy az már a parlament feloszlatásának, sőt az elnök lemondásának követeléséig terjed. Természetesen a népakarat képviselőknél (parlamentari képviselőknél) való átadása szükségszerűen szétválasztja az államot és a

társadalmat, valamint a gazdaságot és a politikát. Ez kéz a kézben jár

a demokratikus részvételnek a formális politikai és jogi jogokra való korlátozására irányuló tendenciával. De az összefüggés egyrészt a jóléti állam bizonytalan rendszerré való leépülése, másrészt a politikai képviseletbe vetett bizalom növekvő elvesztése és a részvétel válsága között empirikusan nyilvánvaló. Itt a civil formák döntő közvetítő szerepet játszanak. Éppen ezért, ha túl akarunk lépni a "populizmusról" szóló végtelen vitán, és termékennyé akarjuk tenni azt, akkor oda kell figyelniük a "sárgamellényesek" viselkedésére és modorára, arra, hogy mi különbözteti meg, sőt radikálisan elválasztja habitusukat attól, ahogyan az egykor kialakult "képviseleti" uralom retorikailag és technikailag-pragmatikusan reagál rá. Ez a szociológiai kutatás, valamint a társadalom- és kultúrfilozófia új területe, amelyet a francia munkajogi reform ellen 2016-ban indított Nuit Debout mozgalom, korábban pedig az Occupy Wall Street és a több országban, például Görögországban vagy Egyiptomban elszórtan, de jellemzően nagyon hasonló térfoglalások előlegezték meg.

Ami itt előtérben van, az a közös kísérletezés tapasztalata - valóban a politikai frontokon átívelő, ahogyan azt gyakran hangsúlyozzák - a (ahogyan Paolo Virno mondja) "nem reprezentatív demokrácia formái, nem állami szokások és szokások" által.¹ Más szóval, szakít a bevett rituálékkal, amelyek állandósítják a fennálló politikai uralmat. A szokásos siránkozásokkal ellentétben, amelyek "a heterogén bizonytalanokról [szólnak], akiket nem lehet egyesíteni vagy könnyen képviselni, [mert] érdekeik különbözőek"², Virno rámutat arra, hogy a sokakat, ahogy ő Hardt és Negri nyomán nevezi őket, közös kollektív tapasztalatok kötik össze, negatív és pozitív értelemben egyaránt. A negatív kötelék a gazdasági és társadalmi bizonytalanság tapasztalata. És ez a legerősebb. A pozitív kötődés csak a gyakorlatban valósulhat meg, abban a pillanatban, amikor a bizonytalanság miatt közösen cselekszünk. Miután a neoliberalizmus a jóléti államról az egyénekre hárította a terheket, szinte foucault-i bosszú, hogy az erőltetett neoliberális individualizáció, amely hálózatos és önszabályozó egyénekre van szükség, a hálózatokon keresztül a neoliberális kizsákmányolás ellen fordul.

A reprezentáció két dolgot feltételez: egy szuverenitást, amely túlmutat az empirikus különbségeken, és ugyanakkor a reprezentáltak homogenitását, amely közelebbről megvizsgálva maga is ebből a szimbolikus folyamatból következik. Amint Hobbes társadalmi szerződésről alkotott nézete megmutatta, a létező egyének sokaságát azonosítható egésszé, például néppé kell csoportosítani ahhoz, hogy reprezentálni lehessen (ahogyan jogilag is csak azonosított egyének ismerhetők el és képviselhetők).

¹ Paolo Virno, Exodus. Die Grammatik der Multitude. Die Engel und der General Intellect, Wien (u.a.): Kant, 2005, p. 55.

² Isabell Lorey, "A 2011-es Occupy mozgalmak: Rancière és a demokrácia válsága", Elmélet, kultúra és társadalom 31/2014, 47. o.

Ez a feltételezett egység azonban éppúgy fikció, mint az azt megtestesítő közös akarat. Pontosabban, a képviselet szükséges mind a közös akarat létrehozásához, mind a nép

egészének konstituálásához. Mindkettő egy kört alkot - egy erényes kört.

Ezért Hobbes racionális konstrukciója csak az egyik a két nagy vonal közül, amelyek a politikai eszmetörténetben és a liberalizmusban egymással versengenek. Ez az, amelyik az angliai polgárháborúk utóhatásaiban érvényesült, és amelyik ma azt a meggyőződésünket igazolja, hogy a politikai képviselet a közjóról és nem a partikuláris érdekek képviseletéről szól. Legalábbis ez az a hivatalos tanítás, amelynek elhitése az uralkodó gazdasági-politikai liberalizmus buzdít bennünket. A másik irányvonal a Spinozától származó, ellentétes és elfojtott olvasat: a társadalmi szerződés a sokakat sokféle és összeegyeztethetetlen érdekekkel együtt egy közös hangra egyesíti. Ezáltal - és ez az én olvasatom - a különbség kevésbé a közjó és a magánérdekek közötti konfliktusban van, hanem abban, hogy miként érhető el a konszenzus. Ez a két irányvonal a szociológia történetében is alapvető: egyrészt Durkheim, másrészt Gabriel Tarde, akikhez Deleuze és Guattari - és rajtuk keresztül Harth és Negri - csatlakozik.

- építeni.

Miért fontos ez a felismerés? Az elmúlt hetekben újra és újra elhangzott, hogy a sárgamellényes mozgalom következtlen, nem képes egyértelműen meghatározott követelésekkel és azonosítható képviselőkkel fellépni. Az újságírók és politikusok, sajnos a politológusok jelentős része is, tévednek, amikor ezt hiányosságnak tekintik, ahelyett, hogy a mozgalom sajátosságát látnák benne. Az, hogy a sárgamellényeseknek nagy nehézségeik vannak a reprezentativitással, és hogy egyesek tünetszerűen állítják a nem-representativitást, nem kellene, hogy meglepő legyen. Paolo Virno a sokakat (vagy a "sokaságot", ha azt a nevet akarjuk adni nekik, amelyet Harth és Negri újra bevezetett a vitába) olyan társadalmi entitásként írja le, amely az "exodus" politikai formáját használja, vagyis a menekülést vagy a nehéz körülményekből való kilépést annak érdekében, hogy új élet- és létformákat, valamint új társadalmi kapcsolatokat hozzon létre és konstituáljon a megváltozott körülmények között.³

A sokan tehát azért érdekesek kérdésünk szempontjából, mert nem reprezentálhatók, és mert olyan formák révén törnek át a homogén liberális reprezentáció kérgét. Ezek közé tartoznak - itt teljesen semleges regisztrált jelenségként, egyáltalán nem igazoltan - az erőszakos akciók, amelyeket az elismerési igény szélsőséges formájaként kell értelmeznünk, és amelyekben különböző társadalmi és politikai horizontú emberek (jobb- és baloldali radikálisok, de olyanok is, akik egyébként soha nem köpnének a padlóra) találkoznak egymással.

³ Vö. Virno, *Exodus*, 23. o. Virno mellett Tsianos, Papadopoulos és Stephenson tanulmányai az ellenállási gyakorlatokról mint "nem-representatív politikáról": Vassilis S. Tsianos / Dimitris Papadopoulos / Niamh Stephenson, "Ez egy osztályharc felülről, és ők nyernek. What is to be done", *Rethinking Marxism* 24(3), July ;
2012Online:https://www.researchgate.net/publication/263760077_This_Is_Class_War_from_Above_and_They_Are_Winning_It_What_Is_to_Be_Done

egymást és együtt lázadnak.

Beszélhetünk a gyakorlat elsőbbségéről, amely szerint a nyelvi és kognitív aktusokon túl a megtestesült cselekvésnek is kiemelt figyelmet kell kapnia. Beszélhetünk (az én terminológiámban) expresszivitásról vagy Judith Butler értelmében performativitásról. A performatív aspektus abból a tényből fakad, hogy a gyakorlatok, még a fizikai aktusok is, mindig ritualizálódásra hajlamosak, és ezáltal a valóságban hatásokat érnek el. Butler javaslatát követve a rituálékat és a rituáléktól való eltéréseket kell figyelembe venni.

"A hangsúly arra esik, hogy az élet hogyan ölt alakot és nyer kifejezést a közös élményekben, a mindennapi rutinokban, a múltó találkozásokban, a megtestesült mozgásokban, a prekognitív kiváltó okokban, a gyakorlati készségekben, az affektív intenzitásokban, a tartós késztetésekben, a kivétel nélküli interakciókban és az érzéki diszpozíciókban. Az ilyen típusú kifejezésekre való figyelem - állítják - menekülést kínál a kialakult tudományos szokásból, amely arra törekszik, hogy olyan jelentéseket és értékeket fedezzen fel, amelyek látszólag a mi felfedezésünkre, értelmezésünkre, ítéletünkre, végső reprezentációkra várnak."⁴

Sok minden történik a prekognitív és az affektusok megtestesülésének szintjén. Ezek az affektusok azok, amelyek - a Spinozától Gabriel Tarde-on és Gilles Deleuze-on át Gilles Deleuze-ig terjedő gondolatmenet szerint - összeforrasztják a kollektív szubjektumot. Deleuze és Guattari az affektusokat mint még nem-érzéseket, mint a-szubjektív intenzitásokat határozza meg, amelyek öntudatlanul áramlanak a testeken keresztül, a leírás vagy a megnevezés küszöbén alul. Egy másik megközelítés Judith Butler *Notes Toward a Performative Theory of Assembly* (2016) című könyvében, amelyben a térfoglalásokkal foglalkozik: a demokratikus performativitásban az erős fizikai érintettséget hangsúlyozza. Nem lehet megkerülni, hogy ne gondoljunk Rousseau-ra, akinek az ünnep egyszerre eszménye és helyettesítője a politikailag elérhetetlen közvetlen demokráciának.

Butler a maga részéről azt hangsúlyozza, hogy ezek olyan testek, amelyek kiszolgáltatottságukban kiteszik magukat a bizonytalan körülmények megnyilvánulásának. Ez közvetlenül vonatkozhat a sárgamellényesek mozgalmára, akik hetekre fizikailag elfoglalják a körforgalmakat, autópálya-felhajtókat vagy fizetőállomásokat, és sátrakat állítanak fel...

- a szilárd és biztonságos lakás ellentéte. Ez nem a tiltakozás ártalmatlan formája: Amikor ezeket a sorokat írtam, egy hetedik tüntetőt véletlenül megöltek az éjszaka folyamán. Ebben az értelemben Butler számára a Parlament előtti gyülekezés önmagában mindig az igazságtalanság elleni tüntetés és az "igazságosságért való kiáltás".⁵ Politikai üzenete performatív, olyan előadás, amely azt kívánja demonstrálni, hogy a bizonytalanságban való magányra és a felelősség individualizálására (aki dolgozni akar, annak csak át kell mennie az utcán, ahogy Macron elnök mondta) vannak etikai, társadalmi és gyakorlati alternatívák.

⁴ Hayden Lorimer, "Cultural geography: the busyness of being 'more-than-representational'", *Progress in Human Geography*, (291)/2005, p. 84.

⁵ Judith Butler, *Notes Toward a Performative Theory of Assembly*, Cambridge: Harvard University Press,

p2016,. 8-22.

A prekarizációs társadalom, azaz a posztfordizmusban a rögzített foglalkoztatás növekvő felbomlása és a rugalmasság, valamint az individualizált termelési erőforrások egyidejű dicsőítése a

bizonytalan tiltakozásokat vált ki.⁶ Ezért lényeges, hogy a kifejező komponens a a testet a performativitás fogalmában, ha egyáltalán meg akarjuk érteni az ilyen mozgások "nyelvét".

A "Testek szövetségben és a politika az utcán" című előadásában Butler Hannah Arendt poliszról alkotott felfogását vizsgálva foglalja össze nézeteit. "A testek összegyűlnek, együtt mozognak és beszélnek, és igényt tartanak egy bizonyos térre mint közterületre".⁷ A testek tehát feloldják a magán- és a közszféra közötti korlátot, és létrehozzák a *megjelenés terét*. Ezáltal kiteszik magukat egymásnak - "akik vagyunk, testileg, már a másik számára a létezés egy módja" -, és csak ezután alakul ki a politikai tér: "Ahhoz, hogy a politika létrejöhessen, a testnek meg kell jelennie".⁸ Természetesen ez azt is jelenti, hogy a tér a konfrontáció tárgyává válik, mégpedig kettős értelemben. Egyszer azért, mert a tüntetők a "megjelenés terének" uralmáért harcolnak: Amiről szó van, az "egy hegemón küzdelem arról, amit a megjelenés terének nevezünk [...], ami magában foglalja a térbeli helyek kiosztását és korlátozását, ahol és amelyeken bármely népesség megjelenhet, ami azt jelenti, hogy térbeli korlátozás van arra vonatkozóan, hogy mikor és hogyan jelenhet meg a "népakarat"."⁹ A Champs Elysées meghódítása a pontos szimbolikus megfelelője a legeldugottabb helyek, például a körforgalmak vagy az autópálya-felhajtók makacs és békés elfoglalásának, amelyek a legélesebb kontrasztot alkotják a politikai hatalom szimbolikus helyeivel. És a nyilvános tér másodsorban a konfrontáció tárgya, mert a látszat terében kell részt vennünk, ha számítani akarunk (ez a csomópontja Butler kritikájának Hannah Arendt poliszról alkotott nézetéről *Az emberi állapot* című művében).

Rancière¹⁰ megközelítését módosítva azt is mondhatnánk, hogy itt a testek egyenletbe kerülnek a számokkal, és hogy egy ilyen egyenletbe kell kerülniük ahhoz, hogy figyelembe lehessen venni őket. Rancière számára a "nem reprezentálhatók" vagy "nem reprezentáltak" azok, akiket az intézmények kategóriáiban nem számolnak vagy nem számolhatók. Köztudott, hogy az állami szervek számára mennyire fontos, hogy valaki milyen jövedelem, nyugdíj, munkaórák száma stb. alapján jogosult szociális támogatásra vagy sem - hogy "számon tartják-e" vagy sem.

⁶ Oliver Marchart, *Die Prekarisierungsgesellschaft. Prekäre Proteste. Politik und Ökonomie im Zeichen der Prekarisierung*, Bielefeld: transcript, 2013.

⁷ Judith Butler, "Bodies in Alliance and the Politics of the Street", online: <https://transversal.at/transversal/1011/butler/en>, p. 1.

⁸ *Ibid.*, 2. o.

⁹ *Ibid.*, 5. o.

¹⁰ Jacques Rancière, *Le partage du sensible*, Párizs: La Fabrique, 2000.

Véleményem szerint az érv akkor nyeri el teljes értelmét, ha nem abszolút értelemben -

bizonytalan tiltakozásokat vált ki.⁶ Ezért lényeges, hogy a kifejező komponens a számon / vs. nem számon vagy nem számon kérhető -, hanem ha relatív módon, a különböző szociálpolitikákhoz viszonyítva használjuk.

területek (a migránsok felé is, mint mostanában Ausztriában: mennyivel többet kaphatnak azok, akik képesek dolgozni stb.). Egyszerűen és patetikusán fogalmazva: hogyan kellene találkozni azokkal a migránsokkal, akik átesnek a számonkérés hálóján, akik nem akarnak, vagy egyáltalán nem tudnak játszani.

2. "Kommunikációs" problémák

Egy második kísérletben szeretném elhagyni ezt a nagyon érzelmi szintet, és ismertebb utalásokat használni, anélkül, hogy elfelejtenénk, mennyi mindenről maradunk le, ha ez utóbbira szorítkozunk. Visszatekintve világossá vált, hogy Habermasnak a nyolcvanas évek elején a francia elmélet ellen folytatott keserű keresztes hadjáratának lényege az volt, hogy hogyan kezeljük a különbségeket és a konfliktusokat. Míg a franciákat a frontok furcsa megfordításával annyira megdöbbenette a nemzetiszocialista gonoszság mérhetetlensége, hogy nehezen tudtak történeti fogalmakban gondolkodni (Lyotard meglehetősen infláló használata az elképzelhetetlen, ábrázolhatatlan, megoldhatatlan stb. fogalmakkal éppen ezt fejezi ki), addig a kommunikatív ész szinte ugyanolyan kevés erőfeszítéssel tűnt képesnek a traumán túllépni, mint a társadalomtörténet, miután egyszer s mindenkorra a német Sonderwegnek tulajdonította a katasztrófát. Kommunikatív etikájával, procedurális és normatív alapjával Habermas megközelítése alapvetően jól felfegyverzettnek tűnt. Lyotard és - ha jól tudom - Derrida szemében azonban éppen ebben az erősségében rejlett a gyengesége.

A kérdés ugyanis az: honnan származik a normatív tartalom? A procedurális gondolkodásmód számára ez a származási kérdés nem merül fel. Ez egy mitikus, primitív vagy barbár dimenzióra utal, amelynek nincs jelentős "logosz"-létezése, hacsak nem fordítja le és racionalizálja a reflexió. Itt úgy viselkedik, mint a népakarat politikai reprezentációjánál: nem létezik, mielőtt reprezentálnák.

Az eljárási gondolkodásmód egyértelmű gyengesége azonban az, hogy nem, vagy csak nagy nehézségek árán tudja kimerítően lefordítani a demokratikus követelések tárházát. Az életvilág politikai lefordításának ára az életvilág eltűnése vagy csak mint az állammal szemben álló társadalom túlélése. Annál inkább igaz ez az "innovatív" folyamatokra, amelyek eltérnek a jól bevált rituáléktól. Ezért a Deleuze és Guattari vonalán az affektusokra hangsúlyt fektető szerzők úgy vélik, hogy a racionális megfogalmazás alkalmatlan arra, hogy megragadja "a heterogén, az efemer, az esetleges és minden folyékony történést", valamint a "felmerülő és folyamatszerű mozgásokat és intenzitásokat".¹¹

¹¹ Marianne Pieper / Carolin Wiedemann, "In den Ruinen der Repräsentation? Affekt, Agencement und das Okkurente", in: New Politics of Looking. Affekt und Repräsentation, FKV Zeitschrift Geschlechterforschung für und visuelle Kultur 55/2014, p. 66.

Mivel a nem-reprezentálhatóság - szándékos vagy elszenvedett - túlsúlyban van, feltétlenül szükségesnek tűnik, hogy a nem-reprezentációs elméleteket részesítsük előnyben. Akármit is gondolunk még Deleuze-ről és Guattariról vagy Hardtról és Negriről (én legalábbis megpróbáltam utalni arra, hogy ők a politikai gondolkodás fontos alternatív hagyományába írják be magukat), a nem-reprezentációs elméletek érdeme legalábbis az, hogy egyrészt elméleti szinten megszilárdítják a posztdemokrácia koncepcióját, másrészt felveszik a harcot a neoliberalizmusnak az úgynevezett illiberalizmussal való gyakori kompromisszumával. Bár a demokratikus intézmények formálisan még léteznek, az állampolgári részvétel az alkotmányosan előírt választások megtartásától eltekintve minimálisra csökken, és e színpadra állítás mögött a politika zárt ajtó mögött zajlik.¹² Még ha szerveznek is népszavazást, annak eredményét figyelmen kívül hagyják. Ez már nem csak homlokzati demokrácia, hanem egyre inkább a demokrácia *figyelmen kívül hagyásának* tendenciája. Ez a két tendencia egyetlen diagnózis Janus-arcát jelenti, amely a populizmus és a politikai képviselet válsága közötti kapcsolatot is leírja. A demokratikus eljárásokba és intézményekbe vetett bizalom csökkenésének egyidejűsége egyfelől és a demokratikus igények növekedése másfelől azt¹³ sugallja, hogy ok-okozati összefüggés van a demokratikus formák posztdemokratikus lerombolása (amelyre a Macron-rezsim jellemző, mert eredetileg a felsőbbrendűség igényével lépett fel) és a demokratikus igények és a népi harc új formáinak robbanása között. Amit a sárgamellényesekkel láttunk, az ennek a klasszikus uralmi problémának a következménye. Macron bonapartista megközelítése kudarcot vallott.

3. Mi következik?

A közvetlen demokrácia csak a bevett erőszak elleni tiltakozás lehet. Fegyelmezett formája a népszavazás, ahogyan azt különböző alkotmányokba - Weimari Köztársaság, 5. francia köztársaság - beépítették. De amint meghonosodik, a közvetlen demokrácia kellő mértékű *szimbolizmust igényel*. Ezért végső formája az akklamatív uralom.

A "civilizált" politikai habitus éppen az ellenkezője: a tárgyalásból áll. A politikusok kulcskérdése mindig az: Mennyi tárgyalási tér áll rendelkezésre? A minimálbér emelése? Száz euró, kétszáz euró? Ez volt Macron karácsonyi ajándéka a szociális mozgalomnak: 200 eurós külön juttatás - nem fizetésemelés, tehát állami kiadás, amiért végül is azoknak kell fizetniük, akik kapják. Ezt először is habermasiánusan lehet megfogalmazni: a reprezentációs és kommunikációs kérdéseket nem lehet pénzben rendezni.

¹² Colin Crouch, *Postdemokratie*, Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 2008; Joseph Vogl, *Der Souveränitätseffekt*, rich (e.a.): diaphanes, 2015.

¹³ Lásd például Ingolfur Blühdorn, *Simulative Demokratie. Neue Politik nach der postdemokratischen Wende*, Berlin: Neue Politik nach der postdemokratischen Wende: Suhrkamp. 2012, p. 160.

Vagy ahogy Lyotard fogalmaz: "Akkor van konfliktus [*différend*], amikor nem lehet tárgyalni."¹⁴ A konfliktusnak ez a definíciója még azt is kizárni látszik, hogy a felismerés dialektikája révén feloldódjon. Lyotard gondolkodása ezzel szemben az antinómiára és a feloldhatatlan nézetkülönbségre épül: "Ha az egyik legitim lenne, az nem jelentené azt, hogy a másik nem az".¹⁵ Mint tudjuk, Kant antinómiája éppen abban áll, hogy mindkét álláspont legitim, de különböző rendben, amelyek nem olvadhatnak egymásba. Konkrét politikai példa erre a francia elnök legitimitása a sárgamellényesek legitimitásával szemben. Alkotmányos ("transzcendentális") szempontból a választott államfő legitimitása sérthetetlen, ahogyan azt az alkotmány őrei és a pánikba esett uralkodó körök folyamatosan skandalizálják. Empirikusan azonban az elnök ugyanolyan *illegitim, mint* a sárgamellényesek. Nem empirikus legitimitását a választási rendszerből meríti, amely két szavazási fordulón keresztül szűri meg mindenki demokratikus akarátát, és absztrahál belőle egy nem empirikus legitimitációt, amely többet ér, mint a szavazatok körülbelül 23%-a az első fordulóban. A szűrő metaforája a liberális hagyomány arzenáljához tartozik, amelyben a francia forradalomban a képviseleti alkotmány (mint az 1791-es alkotmány) és az 1793-as jakobinus alkotmány által követelt nyílt népgyűlések között fennálló feszültséget hivatott feloldani. Már 1787-ben az amerikai alapító atyák *Federalist Papers* című művében is jelen van a következő formában: Egy köztársaságban, ahogy Madison érti, a küldöttek "egyszerre szűrik és finomítják a nép számos követelését, hogy megakadályozzák az olyan típusú komolytalan követeléseket, amelyek a tisztán demokratikus kormányokat akadályozzák". Ez az alapja minden közvetett választási modellnek, a francia és az amerikai modellnek is, a köztük lévő különbségek ellenére. Végeredményben mindkettő ugyanazt a legitimitásvesztést eredményezi.

Ezért minden eddiginél jobban hangsúlyozom, hogy el kell hagyni az alkotmányos szintet, és a problémát inkább a civil vagy az életvilág szintjén kell rendezni. Ha ezt nem tesszük, akkor az a következmény, hogy a két rendnek úgy kell beszélnie, hogy nem hallják egymást, mert két különböző nyelvi rendben helyezkednek el. Macron most megtapasztalta ezt a tapasztalatot, amire nyilván nem volt felkészülve, mert erre semmi sem készít fel egy bankárt a nemzetközi pénzügyi szolgálatában. Olyan volt ez, mintha a pokolból pattant volna ki a palackból valakinek, aki úgy nyerte meg a választásokat, hogy meglehetősen populista módon indította el a "menetelőket" a hatalom meghódítására. Ez megint nem más, mint ideológiai harc. Konkrétan, ami a kizsákmányolt munkásokat illeti, "a munka bírójától eltérő nyelvezetre lenne szükség ahhoz, hogy kifejezzük, hogy a munka valami más, mint árucseré".

¹⁴ "Il y a différend là où il n'y a pas de négociation possible" (Gérald Sfez, Lyotard. *La partie civile*, Paris: Michalon, 2007, 19. o.).

¹⁵ Jean-François Lyotard, *Le différend*, Párizs: Minuit, p1983., 9.

Az elismerés elmélete itt elérte a határait, még akkor is, ha Honneth joggal ragaszkodik ahhoz, hogy az elismerést és az újraelosztást nem szabad összekeverni.¹⁶ Nyilvánvalóan azzal a kihívással állunk szemben, hogy olyan elméleti modellt találjunk ki, amely segíthet igazolni egy olyan igényt, amely sem gazdaságilag, sem tisztán politikailag nem elégíthető ki.¹⁷

---

¹⁶ Nancy Fraser és Axel Honneth, *Újraelosztás vagy elismerés. A Political-Philosophical Exchange*, fordította Joel Golb, James Ingram és Christiane Wilke, London / New York: Verso, 2003.

¹⁷ Vö. Raulet, "Disagreement and Recognition", in: Hauke Brunkhorst / Tanasije Marinkovic / Dragica Vujadinovic (szerk.), *European Crisis and Social Movements - Democratic Theory in Time of Crisis*, The Hague: Eleven Kiadó, 2017, 93-109. o.